

Jesus Etxezarragaren OLERKI SOLTEAK

Jon Kortazar

Sarrera

*Olerki solteak*¹ Jesus Etxezarragaren lehen liburua da. Nahita nahi ez, espektatiba liburu gertatzen da: oraindik den guttia zabaldu ez duen, baina bere bereak dituen tendentzia batzu agertzen dituen olerkari baten aurrean gara.

Titulua bera da nahiko irakurleari poeta berri baten aurrean dagoen susmoa sortzeko. *Olerki solteak* izena, alde batetik, konkretutasun gabea da eta, bestetik, (liburua atalean zatiturik egon arren) estructures falta iragartzen du.

Liburua, olerki txiki batekin hasten da. Eta honek bai ematen duela argi liburuaren giroa! Sarrerako olerki honetan daude liburuaren giltza nagusiak. Nire ustez, idazlearen olerki mundua definitzen da, olerki txiki honetan, nahiz eta mundu horren definizioa oso txikia izan, olerkiaren luzerak ez bait du gehiagotarako ematen. Hau dateke definizioa:

1. — Idazlearen mundua eskaintzen da: «nire zeru ttipia», mundu horren apaltasuna aitortuz.
2. — Mundu hori Euskal Herriko ikuspuntutik begiratua izatea: «txapel haundi/beltz».
3. — Olerkiak gero pertsonal batetan sarrarazten gaitu, batez ere «nire» posesibo horren bidez.

1. Etxezarragaren olerkigintza

Idazlearen olerkigintza karakteristika batzutara beldu behar banu, hauexek lirateke:

Liburua, askotan, idazlearen bizitzari lotua dago. Edo, hobeto esateko, liburuaren gai nagusia Etxezarragaren bizitza da. Honela bada, poesia existenzialistaren mugetatik abiatzen da Etxezarraga. «Hitza» eta «Etorria» deituriko atalak (liburuaren barruan batasuna gordetzen duten atal bakarrak) dira diogunaren esanplu. Baina ez horiek bakarrik. «Barren haritik» deitzen badu beste atal bat, argi dago berea duela «barren» hori.

Lau ataletan bana dezakegu poesia pertsonal hau:

1.1. *Hitza* deitu atalean, olerkariak bere olerki bidegintzaren norabide batzu ematen ditu. Bere olerkigintzari buruzko erreflexio bihurturik.

Modernista usain pixka bat duten olerki batzurekin irekitzen du liburua: metafora finez burututako poemak, baina poeta berri batenak. Hurrengoetan zabaldu egiten da hitz humil eta lotsakor hori. Bere ereduak (Lete, Lasa, Aresti eta Barandiaran) airtortzen ditu², eta hitz poetiko horri funtzionaltasun bat ematen zaio «jakinarazi.../gure herriaren/zori gaiztoak» (15. or.).

1.2. *Etorria* atalean, poesia narratibo batetatik abiatzen da. Nik uste, «Bihotza astrillaturik» deituriko poema da liburu osoan ahulenetarikoa. Estructura paralelo ximpleegiak lirikan klabe narratiboa erabiltzeak eta paralelismoa larregi mantentzeak poema irregular bat egin dute. Aurrekoan poema salbatzen zuen tonu epikoa erabiltzen zuen. Tono epiko hau galtzarekin, behe-ra etorri da poema.

1.3. Etxezarragaren poesia pertsonala, inpotentzia bihurtzen da momentu batzutan. Ezin horrek existenzialista bihurtzen du horren poesia. Kontradikzioz, inposiblez, estrukturaturako poema eder batzu idazten ditu. «Saldrapo zelaiko» izan liteke horietan onena.

1.4. Poesia soziala ere ukitzen du idazleak; gure Herriaren historia diren emigrante, gudari, eta Euskal Herriko erdal herrien (Toloño) gaiak ukituz.

2. Etxezarragaren estiloa

Estiloa definitzea oso zaila da. Liburuan agertzen diren elementu linguistiko guztiez egina bait dago. Eta definitzeko, guz-

tion estudio zehatza behar bait genuke. Eta ez da hori, gainbegiratu eman behar duen lan baten helburua. Errazagoa dugu estiloari buruz gaisetiko inpresio bat ematea. Nirea, elementu hauen arabera da:

2.1. Etxezarragak, nahiz eta oraindik «egina» dagoen idazle bat ez izan, poemak ondo estrukturatzen ditu, idatzi aurretik poemak sakontzen dituen idazlea dugu. Erabiltzen dituen gaien sakontasunean aurki dezakegu hau. Beste arrazoi bat ere badaugu: poesia topiko batzuren alboan, bere-bereetik ukitzen ditu gaiak, beti ikuspuntu orijinala bilatuz. Etxezarragaren poema asko, sorpresa bihurtzen dira.

2.2. Bestalde, baserri aldean hezitako imaginazio mundua darabil. Zorionez, ahaztua du baserriaren bukolikotasuna, baina, dena dela, ikuspuntu hori darabilte horren poemek. Izadiaren arrastroaz taxuturiko olerkiak dira.

Hau frogatzeko, hiru arrazoi otuten zaizkit:

1. — Kanpo semantiko batzu egingo bagenitu gain-gaietik, laister egingo genuke naturaltasuna eta izadi kutsua dituen kanpo semantikoa. Lurra, zerua, itsasoa, landareak, patiaña, oso giro natural eta izadiagaz zerikusi handia dutenak dira.

2. — Uka ezina da hiri giroan desarroitzen diren poemak ere badirena. Hiru aipa ditzakegu: «Santutxuko aldapan», «Via Crucis» eta «Via Viejako haur». Nire ustez, lehena da liburuan dagoen poemarik ahulena (estruktura faltaz, elementu ezberdinen pilaketak ez du ezer lortu). «Via Crucis» iluna gertatzen da. «Via Viejako haur» izan daiteke hiruretan aipagarriena. Hiriko poemen indar faltak ere, kontrastez, indartu egiten ditu izadi kutsukoak.

3. — Liburuaren hasieran, Barandiarani zor diona aitortzen du idazleak. Ez dut uste influenza hau nolana hiko denik. Nire ustez, liburuan badaude euskal sineskeriei, euskal ohiturei buruzko aipamenak. Hauek ere indartu egiten dute aipatutako tentsioa.

2.3. Estiloaren barruan aipatu beharrekoa da, halaber, Etxezarragak erabiltzen dituen tonu ugariak. Ez da tesitura bakarreko olerkaria. Nire ustez, tonu bi agertzen dira nagusi: gorago aztertuta geratu den ezina, eta liburuan zehar askotan agertzen den ternura.

3. Etxezarragaren akatsak

Komentario honetan esana dugu jadanik, idazle berri bat dela. Horregatik ez da harritzekoa akatsak izatea.

Nire ustez, hauek dirateke inportanteenak:

3.1. Liburuaren lehenengo olerkietan (denboraz ere lehenak direla ematen du) gaia: hitza, sakontasunik gabe erabiltzea. Oso azaleko tonoa darabil. «Hotzak» geratzen dira, hurrengo poematik urrun. Nire ustez, hutsok karakteristika bitan biltzen dira: Tradizio modernista jarraituz, poema laburrak egitea (liburu guztian ez dago hain laburrik), eta forma gaia baino gehiago begiratzea.

3.2. Giro urbanoan kokaturiko olerkiak, lehen ere komentatu dut, ahulak iruditzen zaizkit. Beraz, gai hau berriz ukitzekotan, sakondu eta desarroilatu egin beharko du.

3.3. Etxezarragak iluntasunean jausteko arriskua du. Poesia pertsonal baten aurrean gaudela esan dugu. Poesia pertsonal hori eraikitzeko, bere bizitzan zerikusia duten izen, leku izen, pasadizuak erabiltzen ditu askotan. Izenok inportanteak dirateke idazlearentzat, baina irakurlearentzat ilun getta daitezke izenok (Mikel, Saldrapo, Latasa) eta erreferentzia pertsonalok. Argitu egin behar zituen.

Beste arrazoi bategatik (eta honek niretzat ez du kritikagari izan behar), poesia batzuk zail egiten dira, batez ere liburuaren azkenengoak. Zailtasun hori, batzutan, sakontasunaren fruitu da; beste batzutan, konkrezio faltarena.

3.4. Liburuan gutxitan entseiatzen da poesia narratiboa. «Bihotza astrillaturik» da generoan aipagarriena. Eta zerbait falta du. Klabe narratiboak ez dio indarrrik eman poemari.

3.5. Ez dakit oraingo hau akatsa denik, baina gutxienez liburuan faltan aurkitzen den zerbait da. Heriotza presente dago liburuaren pasaje zenbaitetan. Olerkariarentzat gai inportantea dela esan nahi du honek. Eta... zergatik ez dio olerki oso bat eskaini? Pixka bat arraro egiten da.

3.6. Gorago idatzia geratu da, asko pentsatzen duen idazle baten antza ematen duela Etxezarragak, eta poemak ondo e- strukturatuta eskaintzen dituela. Hurrengo liburuan, nik uste, liburuaren barne egitura kontutanago hartu beharko luke.

¹ Jesus ETXEZARRAGA: *Olerki solteak*. Leopoldo Zugaza, Irrisko xorta 4, 57 or.

² Aitortu bakoa Gandiaga da, baina honen aztarna liburuan zehar aurki daitezke.